

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Ж. Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине караштуу педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча уюштурулган Д 13.23.675 диссертациялык кеңеши дайындаган расмий оппонент, п.и.к., доценттин м.а. Б.Б.Байболотованын 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Анарбекова Мариябүбүнүн «Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу» деген темадагы диссертациясына

ПИКИРИ

Анарбекова Мариябүбү тарабынан жазылган 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча «Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу» аттуу темадагы диссертация толук бүткөн жумуш болуп эсептелет.

1. Диссертациялык кеңеште коргоого укук берилген адистикке диссертациянын мазмунунун дал келиши.

Анарбекова Мариябүбү тарабынан сунушталган 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча «Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу» аттуу темадагы кандидаттык диссертациясы Д 13.23.675 диссертациялык кеңештин профилине туура келет. 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү илимий изилдөө иштеринин методикасын иштеп чыгууга арналган өз алдынча аткарылган илимий иш болуп саналат.

И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им. И. АРАБАЕВА
№ 9 « 7 » 06 2024 ж.г.
Окумуштуу каттоо

2. Теманын актуалдуулугу жана мамлекеттик программалар жана илимий изилдөө иштери менен байланышы. Кыргыз Республикасында 2021-2040-жылдары Билим берүүнү өнүктүрүүнүн стратегиясында ЖОЖдо компетенттүү адистерди даярдоого өзгөчө көңүл бурулган. Таалим-тарбия ишиндеги жүргүзүлүп жаткан реформалар педагогикалык жогорку окуу жайларда болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоонун сапатын жогорулатууну жана аларды жаңы кабыл алынган мамлекеттик стандарттын талаптарына ылайык келтирүүнү шарттоодо.

Жогоруда аталган мамлекеттик документтер менен катар жогорку окуу жайларда санариптик билим берүүнү өркүндөтүү маселеси сунушталган. «Санарип Кыргызстан 2019-2023» концепциясынын 4.1. пунктунда көрсөтүлгөндөй санарипти өздөштүрүүнү өркүндөтүү, компьютердик технология боюнча компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга жараша болору белгиленген.

Жогорку окуу жайларда компетенттүү мугалимдерди даярдоо процесси жогоруда көрсөтүлгөн мамлекеттик документтердин талаптарын аткаруунун зарыл болгон бир жолу катары каралууга тийиш. Изилдөөлөр жана тажрыйба көрсөткөндөй бул процессте айрым жетишкендиктер менен катар көйгөйлүү маселелер да арбын. Мисалы, физика мугалимдерин даярдоодо класстан тышкаркы иштерге анча көңүл бурулбай калгандыктан, аларды келечектеги педагогикалык иштеринде натыйжалуу пайдалануусунда кыйынчылыктарга дуушар болуп жаткандыгын практика көрсөтүүдө.

Диссертациялык иш И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин физика жана аны окутуунун технологиясы кафедрасында аткарылган.

Изилдөөнүн максаты: Орто мектепте физика предмети боюнча окуучулардын класстан тышкаркы иштерин уюштурууга компетенттүү мугалимдерди даярдоонун мазмунун аныктоо, ал процессти ишке ашыруунун технологияларын иштеп чыгуу жана педагогикалык ЖОЖдун практикасына киргизүүнүн жолдорун сунуш кылуу.

Изилдөөнүн максатына жараша төмөнкү милдеттер белгиленди:

1. Кыргыз Республикасында физика мугалимдерин даярдоонун абалын жана алардын класстан тышкаркы иштерди уюштурууга зарыл болгон компетенттүүлүктөрүнүн системасынын мазмунун изилдөө.

2. Физика боюнча өткөрүлүүчү класстан тышкаркы иштердин системасынын түзүтүлүштүк элементтерин аныктоо жана алардын учурдун талабына туура келген мазмунун тактоо, толуктоо.

3. Болочок физика мугалимдеринин окуучулардын класстан тышкаркы иштерин уюштуруу боюнча компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга арналган атайын курсту, окуу материалдарын, окутуу жана үйрөтүү технологияларын түзүү, аларды жогорку окуу жайлардын практикасына киргизүү.

4. Аталган проблема боюнча даярдалган илимий-методикалык көрсөтмөлөрдүн эффективдүүлүгүн текшерүү максатында педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана анын жыйынтыктарын талдоо.

4. Диссертациянын изилдөө объектисинин диссертациясынын максат жана милдеттерине дал келиши. Изилдөөнүн объектиси - жогорку окуу жайларында физика мугалимдерин даярдоо. Бул диссертациялык иштин максатына жана милдеттерине дал келет.

1. Педагогикалык эксперимент бири-бири менен байланышкан үч этапта өткөрүлгөн. Анын биринчи этабында (2015-2016-ж.ж.) педагогикалык фактыларды аныктоо иши жүргүзүлгөн. Диссертант орто мектепте физикалык билим берүүнүн жана физика мугалимдерин даярдоонун абалын ар кандай жолдор менен окуп үйрөнүүнүн натыйжасында, бул процесске тийиштүү көңүл бөлүнбөгөндүгү, атайын илимий-методикалык изилдөө иштердин жүргүзүлбөгөндүгү, мугалимдерди даярдоо жана квалификациясын жогорулатуу иштеринде да кемчиликтер бар экендиги байкалган. Анын негизинде изилдөөнүн объектиси менен предмети аныкталган, изилдөө темасы формулировкаланган. Изилдөөнүн максаты менен милдеттери, илимий гипотезасы менен методдору такталган. Тийиштүү илимий, методикалык жана теориялык материалдар топтолгон.

2. Эксперименттин экинчи этабында (2016-2021-ж.ж.) изденүүчү иштер аткарылган. Анын жүрүшүндө изилдөөчү физика боюнча класстан тышкаркы иштердин түзүлүштүк системасын, аларды өткөрүү боюнча мугалимдердин компетенттүүлүгүнө коюлган талаптар, атайын курстун программасын жана мазмунун түзгөн, мындан сырткары класстан тышкаркы иштерде колдонулуучу окуу материалдары, педагогикалык практика учурунда аткарылуучу иштердин жумушчу варианттары түзүлгөн жана алгачкы сыноодон өткөрүлдү. Экспериментке катышкан окутуучуларга тренингдер, мектептин мугалимдери менен сунушталган материалдарды пайдалануу семинарлар өткөрүлгөн. Алардын сын пикирлери сунуштары боюнча тийиштүү толуктоолор, түзөтүүлөр киргизилген. Алар изденүүчү экспериментте сыноодон өткөрүлгөндөн кийин, иштелип чыккан материалдар калыптандыруучу педагогикалык экспериментке сунуш кылынган.

Диссертант Анарбекова Мариябүбү болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандырууга карата иштелип чыккан илимий-методикалык шарттардын аткарылышы боюнча жүргүзүлгөн эксперименттик иштеринин натыйжасынын негизинде методикалык көрсөтмөлөрдү, изилдөөнүн натыйжаларын шаардын, райондордун мектептеринде, И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин физика жана аны окутуунун технологиясы кафедрасындагы илимий теманын негизинде жүргүзүлгөн иштерде, жыйындарда, Эл аралык илимий-практикалык конференцияларда, илимий семинарларда, илимий отчетторунда, докладдарда жана талкууларда апробациялоосу, илимий макалаларынын республикалык жана чет өлкөлүк журналдарда жарыялануусу илимий натыйжаларынын ишенимдүүлүгүн тастыктайт.

5. Илимий натыйжалар.

Диссертациялык иште 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистигинин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий жактан негизделген теориялык натыйжалар алынган.

- Болочок мугалимдердин психологиялык-педагогикалык компетенттүүлүктөрү жөнүндөгү маалыматты студенттер “Педагогика” жана “Физиканы окутуунун теориясы менен методикасы” курстарынан алышат. Окуучулардын класстан тышкаркы иштерин өткөрүү методикасына аз гана бөлүнөт. Ал окуучулардын физика боюнча класстан тышкаркы иштерди аткарууда билим алуу сапаты жетишсиз экендиги белгилүү.

- Мамлекеттик билим берүү стандартынын талабына ылайык физиканы окутууда окуучулардын физика боюнча класстан тышкаркы иштерди өнүктүрүү, активдештирүү зарыл экендиги методикалык жактан негизделген;

- Физика предметин окутууда окуучулардын класстан тышкаркы иштерди аткарууда жана инновациялык окутууда анимациялык окутуунун ыкмалары тандалган.

- Иштелип чыккан методикалык ыкмалардын натыйжалуулугу педагогикалык экспериментте текшерилди.

6. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштердин азыркы учурдагы орду менен мааниси, анын бирдиктүү системасы аныкталган, мугалимдердин компетенттүүлүгүнүн түзүлүш системасынын мазмуну такталып, аталган проблема боюнча атайын курс уюштурулган. Студенттер менен мугалимдер колдонууга арналган мамлекеттик тилдеги окуу материалдары даярдалып, педагогикалык практика учурунда студенттердин кесиптик-технологиялык компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга өзгөчө көңүл бурулуп окуучулардын физикалык билимдеринин, мугалимдердин физика боюнча класстан тышкаркы иштерди аткаруудагы компетенттүүлүктөрүнүн сапаты жогорулаган.

Болочок мугалимдердин орто мектеп окуучуларын физика боюнча класстан тышкаркы иштерин уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандырууга карата иштелип чыккан жоболор, аны ишке ашыруу технологиялары, мамлекеттик тилде жазылган окуу материалдардын үлгүлөрү, технологиялык көрсөтмөлөр, жогорку окуу жайларынын окутуучулары жана студенттер тарабынан, ошондой эле физика мугалимдеринин кесиптик-технологиялык квалификациясын жогорулатуучулар тарабынан натыйжалуу колдонулушу

менен аныкталат. Окуучулардын физика боюнча класстан тышкаркы иштерин уюштуруу методдорун, мыйзамченемдерин так өздөштүрүү, алардын коомдук кубулуштарды иликтеп билүүгө тийгизген оң таасири жана айрым атайын маалыматтарды оңой окуп үйрөнүүгө шарт түзгөндүгү менен аныкталат. Ошондой эле изилдөөнүн жыйынтыктарын орто мектептерде, гимназияларда, жалпы эле таалим-тарбия иштерин натыйжалуу өткөрүүгө түздөн түз пайдаланса болот.

7. Диссертациянын мазмунунун авторефераттагы чагылышына дал келүүсү.

Авторефераттын мазмуну диссертациянын мазмунуна толук дал келет. Авторефераттын резюмелери мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде берилген.

8. Диссертацияны бүткөн түргө келтирүүдөгү жана анын мазмунундагы мүчүлүштүктөр. Изилдөөнүн оң натыйжалары менен бирге эле диссертациялык иштен төмөндөгүдөй айрым бир мүчүлүштүктөрдү кездештирүүгө болот:

1. Авторефераттын 8 беттеринде, диссертациянын 16 беттердеги физика баюнча класстан тышкаркы иштерди уюштурууга арналган окуу материалдарын компьютердик демонстрацияга өткөрүү зарыл. Класстан тышкаркы иштерди уюштурууда интерактивдуу досканы пайдалануу керек.
2. Класстан тышкаркы иштерди өткөрүүдө студенттерди экскурсияга алып барган учурдагы алган билим-билгичтиктерин практикада колдонуу иштерин көрсөтүү зарыл экендигин эске алуу керек.
3. Диссертациянын жана авторефераттын мазмунунан стилистикалык жана орфографиялык айрым каталарды байкоого болот.

Бирок, белгиленген мүчүлүштүктөр диссертациялык иштин жалпы илимий деңгээлине таасирин тийгизбей тургандыгын белгилеп кетебиз.

9. ЖЫЙЫНТЫК

1. Анарбекова Мариябүбүнүн «Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу» аттуу темадагы диссертациясы 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби тууралуу жобонун” талаптарына жооп берет жана толук бүткөрүлгөн илимий изилдөө деп эсептөөгө болот.

2. Диссертациялык иштин автору Анарбекова Мариябүбү 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Расмий оппонент,

Педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

п.и.к., доц.м.а. Б.Б. Байлотованын кол тамгасын тастыктаймын И.Раззаков атындагы КМТУнун адам ресурстар башкармалыгынын башчысы

BB

Б.Б.Байболотова

А.К. Мусаева